

Motion till riksdagen 2017/18:1409

av Åsa Westlund och Björn von Sydow (båda S)

Planering för civilt försvar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över arbetet med att öka allmänhetens kunskap om och kompetens i hur man agerar i samband med kriser och konflikter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beakta behovet av en stärkt krisledningsförmåga och ett stärkt civilt försvar och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över arbetet med krisberedskap för att hantera klimatförändringar och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Samhällets civilt försvar och krisberedskap måste utvecklas och anpassas efter utvecklingen. Att försvarsuppgörelsen uppmärksammar detta är därför glädjande.

Utgångspunkten för krisberedskapen är att hela samhället – myndigheter, kommuner, landsting, privat näringsliv och frivilligorganisationer – gemensamt och inom sina respektive områden tar ansvar för och utvecklar krisberedskapsarbetet. Vi ska ha beredskap för att kunna förebygga, motstå och hantera krissituationer likaväl som för att upprätthålla samhällsviktig verksamhet såsom sjukvård, livsmedel och dricksvatten. Utvecklingsarbetet är viktigt och ska balanseras mot myndigheternas behov av att också utveckla och bedriva övrig kärnverksamhet. I detta ligger också att enskilda människor utifrån sina egna förutsättningar tar ansvar för sin säkerhet. Arbetet sker på alla nivåer: lokalt, regionalt och nationellt men också på EU-nivå och internationellt. En särskild fråga att uppmärksamma är befolkningsskyddet i våra storstäder.

Hela samhället måste arbeta i samverkan för att nå målet om ett tryggt och säkert samhälle. Det krävs medvetenhet om hur hoten utvecklas, sårbarheten och riskerna och att man försöker minska sårbarheten och skaffar sig en god förmåga att hantera allvarliga händelser och kriser när de inträffar. Det gäller både i fred, vid incidenter och kriser och vid höjd beredskap. Vår sårbarhet ser annorlunda ut än tidigare. Hoten har ett

nytt utseende, och nya arenor har uppstått i och med att sårbarheten ändras och ny teknik utvecklas. Motåtgärder, bland annat i form av skydd och säkerhet, påverkas, och det finns en växelverkan mellan de olika delarna.

Myndigheterna genomför årligen en risk- och sårbarhetsanalys som innehåller sårbarheter eller sådana hot och risker som synnerligen allvarligt kan försämra förmågan till verksamhet inom myndighetens ansvarsområde. Det är situationer som kan uppstå hastigt, oväntat och utan förvarning eller hot eller risk för sådant läge. Ett sårbart modernt samhälle karakteriseras idag bland annat av nätberoende, datoriserat, sammankopplade system, många samtidiga aktörer, dominoeffekter, komprimerade tidsförlopp, gränsöverskridande sammanhang, samtidigt medietäckningen och snabb informationsspridning via sociala medier. Det krävs inte bara nya åtgärder i form av bättre samverkan och ett integrerat arbete mellan olika aktörer utan också en medvetenhet hos allmänheten.

Vi har blivit alltmer beroende av it-, el- och telesystem och av en rad samhällsfunktioner som inte är tillräckligt skyddade. Kriminella, terrorister och främmande makt kan påverka, skada och slå ut livsviktiga funktioner. Det går också att utan större svårigheter och på kort tid komma åt information om personer och verksamheter. Inloggning är lösenordskyddad men säkerheten är mycket svag. Den nya moderna styr- och reglertekniken som är allt mer sammankopplad, fjärrstyrd och automatiserad skapar en ny sårbarhet. Typer av cyberhot utgör bland annat blockering och konsumering av bandbredd för datorsystem och nätstrukturer samt störningar av nätet. Det här är allvarliga hot mot samhället. Det kan gå att ändra värme, ventilation, belysning och öppna dörrar. Genom desinformation kan det gå att skapa osäkerhet och bidra till svårigheter att försvaga samhället. Om en angripare skulle genomföra en systematisk attack mot ett stort antal objekt samtidigt skulle det skapa stora problem. Möjligheten med att hacka in sig i olika system och därmed styra över samhällsviktiga funktioner har blivit allt vanligare och riskerna mycket påtagliga.

Det nya samhället karakteriseras inte bara av teknikutveckling utan också av förändringar i klimatet. Till de observerade förändringarna hör att den lägre atmosfären och haven blivit varmare, nederbördsmonster ändrats, snötäckets utbredning på norra halvklotet liksom utbredningen av Arktis havsis har minskat. Det svenska samhället har redan förändrats genom högre temperaturer, mer nederbörd och kortare vintersäsong. I en rapport från SMHI, Naturvårdsverket och Energimyndigheten beskrivs konsekvenserna för klimatförändring i Sverige. Vi står inför fler naturkatastrofer genom kraftiga klimatförändringar som påverkar stora delar av samhället och naturmiljön med mer genomträngande och bestående effekter. Vi har på senare år bevittnat naturolyckor i form av kraftiga stormar såsom stormen Gudrun, översvämningar och skogsbränder. Delar av Sverige har periodvis också drabbats av mycket lågt grundvatten och torka. Dessa händelser måste nog utvärderas och följas upp. Finns det behov av ny lagstiftning eller organisatoriska förändringar för att vi ska kunna möta utmaningar som dessa?

Civilförsvaret och krisberedskap handlar om skydd och inbegriper ett integrerat arbete och samverkan mellan många olika aktörer, privata såväl som offentliga. Genom att förebygga och hantera kriser, olyckor och krig utifrån de grundläggande principerna ansvar, närhet och likhet skapas förutsättningar för alla att ta ansvar. Arbetet med planering för höjd beredskap måste därför integreras med redan befintliga processer. Det är dags att Sverige även börjar ta civilförsvaret och krisberedskapen på allvar.

Förstärkt nordiskt samarbete och bilaterala samarbeten såsom det finsk-svenska samarbetet är av särskild vikt. Det bör finnas ett samarbete som omfattar operativ planering och förberedelser för gemensamt användande av civila och militära resurser i olika scenarier. Klimatförändringar och naturkatastrofer påverkar inte endast Sverige eller våra grannländer utan även vårt närområde, och därför bör ett förstärkt samarbete med de övriga nordiska länderna ses över.

Det är viktigt att beakta alla delar och aspekter av totalförsvaret. Civilförsvaret och krisberedskap är viktigt, och här måste vi börja med de myndigheter som har ansvaret för det. Det är viktigt att se över samverkan mellan myndigheterna. Vi bör se över ett arbete med att öka allmänhetens kunskaper och kompetens om hur man agerar i samband med kriser och konflikter. Den anslagshöjning som nu sker i och med försvarsuppgörelsen för totalförsvaret och civilt försvar betyder att den kompetens som har varit hotad nu kan få en rejäl nystart. Både tidigare erfarenheter och de nya samhällsförhållandena kan vidareutvecklas.

Åsa Westlund (S)

Björn von Sydow (S)